

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Братусь-Гриньків Роксани Романівни «Обґрунтування модифікованого способу виготовлення покривних протезів при лікуванні пацієнтів з поодинокими збереженими зубами на нижній щелепі», представлену до захисту у спеціалізовану Вчену раду ДФ 35.600.047 Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, що створена для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 22 – «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 – «Стоматологія»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Вітчизняні клініко-епідеміологічні дослідження останніх років вказують на високу поширеність втрати зубів серед населення України, а більше 50 % людей віком понад 40 років потребують відновлення дефектів зубних рядів знімними конструкціями протезів. За критеріями ВООЗ, значна потреба у протезуванні пов'язана також із загальною тенденцією до «старіння» населення. Незважаючи на сучасні можливості відновлення зубних рядів із застосуванням новітніх стоматологічних технологій створення штучних опор, що дещо знизило популярність знімних протезів різних конструкцій, застосування протезів покривного типу, особливо на нижній щелепі, залишається на сьогодні функціонально та економічно виправданою актуальною проблемою.

Комплексна ендодонтична, пародонтологічна та хірургічна підготовка до ортопедичного відновлення зубного ряду на нижній щелепі дає можливість оптимізувати результати протезування. Реальний клінічний досвід вказує на те, що 60 % коренів зруйнованих зубів можуть бути залучені в якості опори ортопедичних конструкцій, але, на жаль, лише 2 % з них використовуються для протезування.

Важливе значення наявності поодиноких зубів (коренів) та використання їх як опори для повних знімних протезів з'ясували ще понад сто років тому. Поняття «покривний протез» (в англійській мові літературі “overdenture, overlay denture, overlay prosthesis and superimposed prosthesis”, в німецькій – “hybridprothesen” або гібридний протез) поєднує в собі властивості кількох конструкцій, що можуть

бути застосованими для лікування пацієнтів з малою кількістю збережених зубів.

Незважаючи на широке застосування, проблему фіксації пластинкових протезів на нижній щелепі не можна вважати повністю вирішеною, зокрема при ортопедичному лікуванні пацієнтів з поодинокими збереженими зубами, коли вибір оптимального виду фіксації протеза часто є утрудненим. Покривні протези з різними видами елементів фіксації (телескопічні коронки, кулькові фіксатори, балкові системи, магнітні фіксатори) є зручними для пацієнтів, а правильний вибір цих елементів дозволяє пацієнтам швидше адаптуватись до протезів такої конструкції.

Різні системи фіксації забезпечують достатнє утримання та довготривале функціонування покривного протеза. Однак в процесі експлуатації закономірним явищем, на жаль, прослідковується поступова втрата цих функцій для усіх, без винятку, систем кріплення. Тому сучасні вимоги до функціональних та естетичних властивостей покривних протезів потребують нових клінічних та конструктивних рішень.

Відновлення та унормування функції жування є першочерговим завданням при відновленні цілісності зубних рядів. У світовій стоматологічній практиці основними методами оцінки функції жування слугують статичні та динамічні жувальні проби. В оцінці успішності лікування також важливим є інтегральне визначення рівня якості життя, яка пов'язана зі стоматологічним здоров'ям. Тісний взаємозв'язок стоматологічного здоров'я з іншими показниками якості життя пацієнтів вимагає нових підходів до раціонального планування усіх протоколів стоматологічних втручань та міждисциплінарної співпраці для забезпечення прогнозованих результатів стоматологічної реабілітації.

Саме цьому важливому питанню сучасної стоматології і присвячена дисертація Роксани Братусь-Гриньків.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами.

Дисертаційна робота є фрагментами двох науково-дослідних робіт кафедри ортопедичної стоматології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: «Розпрацювання та удосконалення методів діагностики,

клінічних методів та технологічних засобів комплексного лікування дефектів зубних рядів, деформацій і ушкоджень зубо-щелепної системи» (№ державної реєстрації №0114U000112, 2015-2019 рр.) та «Удосконалення та розпрацювання нових методів діагностики та лікування хворих з дефектами, деформаціями і функціональними розладами зубо-щелепної системи» (№ державної реєстрації №0119U002102, 2019-2023 рр.). Авторка є безпосередньою виконавицею окремих фрагментів наукових досліджень зазначених НДР.

Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота виконана на сучасному науково-методичному рівні. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечується достатньою репрезентативною кількістю пацієнтів в дослідних групах порівняння та в контрольній групі обстежених. Достовірність одержаного результату зумовлена логічністю та послідовністю загального методичного підходу, використанням сучасних, інформативних методів дослідження, що відповідають поставленій меті та завданням роботи. Додаткові методи обстеження підібрані персоніфіковано, для кожного клінічного випадку. Сформульовані у дисертації положення та висновки базуються на ретельному статистичному опрацюванні фактичного матеріалу, наведеного у роботі.

Наявний у дисертації ілюстративний матеріал повністю відображає об'єм проведених досліджень та містить необхідну наукову інформацію. Аналіз та узагальнення результатів дослідження зроблено ґрунтовно із залученням достатньої кількості літературних джерел для порівняння та підтвердження власних даних. Наукові положення та висновки базуються на результатах власних досліджень та достатньо висвітлені в опублікованих наукових працях.

Робота виконана на обладнанні, яке пройшло і метрологічну перевірку, та узгоджена комісією з питань етики наукових досліджень експериментальних розробок і наукових творів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького. Первинна медична документація упорядкована згідно вимог, виявлено повну відповідність узагальнених даних фактичними матеріалам.

У цілому отримані результати та проведені автором статистичний аналіз є коректними, добре аргументованими, на їх підставі автором дана інтегративна оцінка отриманих результатів, сформульовано висновки, які ґрунтуються на матеріалах власних досліджень і повністю відповідають поставленій меті та завданням дослідження, мають як науково-теоретичне, так і практичне значення.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів.

Проведений дисертантом комплекс клініко-лабораторних досліджень дозволив вперше науково обґрунтувати доцільність застосування модифікованого способу виготовлення покривних протезів при лікуванні пацієнтів з поодинокими збереженими зубами на нижній щелепі та визначено критерії його ефективності. На підставі ґрунтовного аналізу науково-медичної літератури, а також за результатами власних досліджень, з'ясовано причини і характерні прояви ускладнень при відновленні зубного ряду нижньої щелепи знімними конструкціями протезів, визначено клінічні й технологічні показники якості зубних протезів. Доповнені наукові дані про комплекс клінічних ознак, які впливають на визначення рівня складності клінічної ситуації та вибір раціонального методу лікування.

Одержані автором результати мають велике прикладне значення. Опрацьовано топографічно-функціональну схему реєстрації даних обстеження, як додаток до медичної карти стоматологічного хворого (ф.043/о). Запропоновано модифікований спосіб виготовлення (в тому числі модифікований спосіб отримання відбитка нижньої щелепи в один етап із фіксацією центральної оклюзії) покривних протезів при лікуванні пацієнтів з поодинокими збереженими зубами на нижній щелепі. Застосування запропонованого підходу дозволяє зменшити кількість клінічних етапів під час виготовлення конструкції покривного протеза. Також опрацьовано та застосовано опитувальник стоматологічний профільний для персоналізованої оцінки якості життя пацієнтів, пов'язаної зі стоматологічним здоров'ям.

Результати дослідження упроваджені у клінічну практику та навчальний процес профільних медичних та навчальних закладів.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях.

Матеріали дисертації на різних етапах виконання роботи були представлені й обговорені на фахових науково-практичних конференціях різних рівнів, що підтверджено відповідними публікаціями. За матеріалами дисертації опубліковано 21 наукову працю, з них 6 статей - у наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 1 стаття в іноземному періодичному виданні, що індексується Web of Science, 13 публікацій у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій з міжнародною участю, а також отримано 1 патент на корисну модель.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації, не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації (Довідка № 207/2022 від 31 травня 2022 р.). Текст представлених матеріалів дисертації Братусь-Гриньків Р.М. «Обґрунтування модифікованого способу виготовлення покривних протезів при лікуванні пацієнтів з поодинокими збереженими зубами на нижній щелепі» є оригінальним - при експертизі на академічний плагіат рукопис дисертації отримав оцінку - 95,86 %, що підтверджує відповідність роботи вимогам академічної доброчесності.

Загальна характеристика дисертаційної роботи.

Дисертація викладена на 244 сторінках комп'ютерного набору, з яких 164 сторінок займає основний зміст і складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалу і методів дослідження, 2 розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів та висновків. Список використаних джерел містить 320 найменувань, серед яких 93 кирилицею та 227 латиницею. Робота ілюстрована 47 рисунками та 12 таблицями.

Загальний обсяг та структура дисертації відповідають вимогам ДАК МОН України щодо дисертаційних робіт.

На початку дисертації на 11 сторінках представлені анотації українською і

англійською мовами, а також список публікацій здобувача за темою дисертації, відображено особистий внесок здобувача у кожній публікації.

Вступ викладено на 8 сторінках, коротко описаний сучасний стан наукової проблеми, котрій присвячена робота, її значимість, аргументовано відображено підстави та потреби проведення даного дослідження. Дисертантом чітко сформульовано мету та завдання, які вказують, що саме розв'язується в науковому дослідженні, наведений загальний методичний підхід до виконання дослідження та короткий перелік застосованих методів. Лаконічно викладено основні теоретичні та практичні результати, які одержані автором.

Загалом розділ оформлено і складено у повній відповідності до основних вимог ДАК МОН України та включає у себе усі пропоновані пункти та їх відповідну інтерпретацію.

Розділ 1 «*Огляд літератури*» присвячений висвітленню сучасних даних літератури щодо основних досягнень та розробок, що стосуються теми дисертаційної роботи. Огляд складається з 3 підрозділів, в яких відображені та систематизовані дані щодо поширеності втрати зубів серед населення України, проаналізовані її причини і наслідки. Зокрема, виділені ті результати, які відображені у нормативній документації та сучасних клінічних класифікаціях. В другому підрозділі узагальнені існуючі підходи до вибору методу лікування у пацієнтів з частковою втратою зубів, проведений їх критичний аналіз. Третій підрозділ висвітлює особливості протезування пацієнтів з поодинокими збереженими зубами.

Автором зроблений аргументований висновок про те, що впровадження клінічних і технологічних підходів, адаптованих до сучасних вимог, у т. ч. функціонально-орієнтованих методів оцінки стану зубо-щелепної системи пацієнтів з частковою та повною втратою зубів мають важливе значення для поліпшення якості стоматологічної допомоги. Раціональне планування усіх клініко-лабораторних етапів стоматологічних втручань з урахуванням багатофакторного впливу стоматологічного здоров'я на якість життя пацієнтів є необхідною умовою покращення результатів ортопедичного лікування, що й

підтверджує актуальність проведення науково-прикладних досліджень в даному напрямку.

Розділ написаний логічно, із систематизацією великого обсягу сучасних літературних даних, містить посилання на власну публікацію дисертантки.

У Розділі 2 «*Матеріали та методи дослідження*» в логічній послідовності представлений методологічний підхід до виконання роботи з детальним описом її етапів, загальною характеристикою груп пацієнтів (основної, порівняння, контрольної), які включені в дослідження. В окремих підрозділах описані всі використані методики, зокрема, методологічна схема дослідження, клінічні, додаткові та соціологічні методи дослідження. Наприкінці у підрозділі 2.5 наведені застосовані методи статистичного аналізу.

Дуже раціональним є послідовний підхід до етапної побудови виконання дисертаційної роботи, як відкритого порівняльно-контрольованого клінічного дослідження, що значно спрощує його розуміння. На першому етапі було проаналізовано поширеність випадків та характерні клінічні ознаки часткової втрати зубів, а також повноту відображення вказаної проблемної ситуації у вітчизняній нормативній документації та відповідних клінічних класифікаціях.

Другий етап передбачав проведення комплексної реабілітації пацієнтів при застосуванні повних знімних протезів покривного типу з кульковими кріпленнями, які виготовляли пацієнтам модифікованим способом, з отриманням функціонального відбитка нижньої щелепи під фізіологічним навантаженням та постановкою штучних зубів за авторською методикою. Додатково проведений морфометричний аналіз точності та відтворюваності основних анатомічних структур протезного ложа з використанням цифрових 3D моделей нижніх щелеп.

На третьому етапі проаналізовані результати та оцінена ефективність запропонованого модифікованого способу лікування пацієнтів з використанням покривних протезів на нижню щелепу.

Слід підкреслити, що дисертантом наведений детальний опис всіх застосованих автором методик, в тому числі авторських, а також великий спектр клінічних, додаткових та соціологічних методів, зокрема, персоналізовану оцінку

показників стоматологічного здоров'я, що забезпечує доказовість результатів всього дослідження.

Всі застосовані методи дослідження на експериментальному та клінічному етапах є інформативними, сучасними і дозволяють отримати репрезентативні результати, забезпечуючи їх доказовість. Розділ добре ілюстрований, що спрощує сприйняття об'ємного матеріалу.

Два наступних розділи відображують одержані автором результати. Це основні, найбільші за об'ємом та змістом фрагменти дисертації.

Розділ 3 *«Результати амбулаторного обстеження пацієнтів з частковою втратою зубів на нижній щелепі та планування ортопедичного лікування з використанням покривних протезів»* присвячений оцінці результатів попереднього ортопедичного лікування пацієнтів з частковою та повною втратою зубів на нижній щелепі, а також аналізу діагностичних даних та обґрунтування плану ортопедичного лікування, а також клінічні та лабораторні складові виготовлення покривних протезів на нижню щелепу з оцінкою модифікованого способу отримання відбитка та оклюзійних характеристик відновленого зубного ряду покривного протеза на нижню щелепу.

Матеріал цього розділу згрупований у 3 підрозділи та 2 пункти, викладений на 52 сторінках.

Дисертантом встановлено, що клінічні та технологічні показники низького рівня якості знімних зубних протезів були виявлені у 106 пацієнтів. На підставі аналізу результатів амбулаторного обстеження з'ясовано, що основною причиною вимушеного звертання до стоматолога-ортопеда пацієнтів, були конструкційні недоліки раніше виготовлених зубних протезів. Клінічні та технологічні показники низького рівня якості конструкцій, які вимагали додаткових клінічних втручань та повторних зубо-технічних процедур, вказували на необхідність не лише заміни, але й зміни конструкції зубних протезів.

Проведений автором цифровий аналіз якості відтворення периферичних структур тканин протезного ложа підтвердив більш високу точність моделей, отриманих із застосуванням модифікованого методу отримання відбитка при

фізіологічному функціональному навантаженні порівняно зі стандартним.

За висновком дисертанта, максимально об'єктивне відображення морфологічних особливостей тканин протезного ложа є важливим етапом як складання плану лікування, так і конструювання покривного протеза. Разом з тим стабільність протеза під час артикуляції та жування, забезпечується не лише фіксацією та анатомічною ретенцією, а й організацією взаємодії зубів-антагоністів в положеннях динамічної оклюзії.

Розділ завершується короткими висновками та переліком публікацій автора за його матеріалами.

Розділ 4 *«Результати застосування покривних протезів на нижню щелепу для естетичної та функціональної реабілітації пацієнтів»* присвячений висвітленню клінічних особливостей застосування покривних протезів на нижню щелепу, виготовлених із застосуванням розробленого дисертанткою модифікованого способу, а також перевірці жувальної ефективності після повного відновлення зубного ряду та оцінці результатів ортопедичного лікування за показниками якості життя, пов'язаної зі стоматологічним здоров'ям.

Одержані результати клінічних спостережень дисертантки свідчать про досягнення відповідного рівня естетичної та функціональної реабілітації у всіх пацієнтів основної групи покривними протезами з кульковими кріпленнями. Відмічені переваги їх застосування підтверджені скороченням процесу адаптації з відновленням функції жування упродовж 12-ти місяців спостереження. Дані анкетування засвідчили покращення усіх досліджуваних показників стоматологічного здоров'я у пацієнтів основної групи через 1 рік спостереження.

На думку авторки, при повному відновленні зубного ряду нижньої щелепи, вирішальний вплив на безпосередні та віддалені результати лікування мав вибір способу фіксації покривного протеза і схеми постановки штучних зубів відповідно до рівня складності клінічної ситуації. За результатами клінічних спостережень, урівноважене жувальне навантаження тканин протезного ложа при напівжорсткій фіксації покривних протезів на опорних зубах дало змогу забезпечити необхідний рівень функціональної реабілітації пацієнтів.

Обидва клінічних розділи цікаві, ґрунтуються на великому об'ємі високоінформативних досліджень, дуже багато ілюстровані, що спрощує сприйняття складного і насиченого фактичними даними матеріалу.

Розділ «*Аналіз та узагальнення результатів дослідження*» є підсумком всієї проведеної роботи, як теоретичної інформації, наведеної у підрозділах літературного огляду, так і власних напрацювань автора та систематизації отриманих результатів. Розділ побудований логічно та послідовно, містить обговорення отриманих автором результатів та їхнє порівняння з існуючими напрацюваннями інших вітчизняних та світових шкіл в напрямку естетичного та функціонального протезування. Цей розділ підтверджує наукові положення, одержані дисертантом, та свідчить про високу наукову ерудицію автора.

Приємне враження складає наведення в кінці розділу висновку, що поєднання етапів отримання відбитка з формуванням функціонального краю завдяки активним рухам жувальних м'язів під індивідуальним навантаженням з цифровим аналізом якості відтворення периферичних структур тканин протезного ложа та реєстрації центральної оклюзії дозволяє клініцистам залучити морфологічні та біомеханічні чинники у процес особливостей планування конструкції покривних протезів, які підвищують ефективність реабілітації пацієнтів.

У 5 висновках, які базуються на отриманому фактичному матеріалі роботи, представлені її найважливіші результати, у повній відповідності до головної мети та завдань дослідження.

Список використаних джерел оформлений згідно вимог ДАК МОН України, містить 200 бібліографічних посилань. Слід зазначити, що переважна більшість літературних посилань – результати сучасних досліджень.

Додатки включають витяг з протоколу засідання комісії з питань етики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, форма інформованої згоди пацієнта на участь в клінічному дослідженні, список публікацій автора за темою дисертації, а також відомості про апробацію результатів дисертації.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження.

Отримані результати дослідження, які висвітлені у дисертаційній роботі, частково вже впроваджені, що відображено у відповідних документах Додатку (E1-E11). Запропоновані та опрацьовані дисертантом методики можна рекомендувати до подальшого широкого клінічного впровадження. Теоретичні положення дисертаційної роботи доцільно рекомендувати до включення в лекційний матеріал та матеріали практичних занять студентів та лікарів-інтернів стоматологічних кафедр медичних закладів вищої освіти і для слухачів на післядипломному рівні освіти.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертаційної роботи, запитання до здобувача.

В цілому дисертаційна робота складає дуже приємне враження, написана цікаво, грамотною мовою, має логічний методологічний підхід до викладення матеріалу, багато і якісно ілюстрована. В кінці кожного розділу, у відповідності до вимог ДАК, наведений короткий підсумок та перелік публікацій, в яких висвітлені його результати. Зміст дисертації в повній мірі розкриває суть проведеної роботи, її положень, результатів та визначеного наукового напрямку.

Попри відсутність принципових недоліків, є незначні зауваження, що стосуються наступного:

- за текстом дисертації зустрічаються описки, неточності, оформлення матеріалу не завжди відповідає формальним вимогам до дисертацій. Зокрема, це стосується підписів до таблиць та рисунків, окремі ілюстрації (більше табличний матеріал, запозичений із літературних посилань) викладені дуже малим шрифтом, що погіршує сприйняття тексту, та ін.;

- деякі методики, зокрема, Опитувальник стоматологічний профільний, Таблиця для визначення Класів I-IV PDI-ACP (рис.3.14) викладені дуже деталізовано, їх можна було винести в Додатки;

- фрагменти, що стосуються наукової новизни та практичного значення результатів, дещо перекриваються, у виступі дисертанту слід чітко розмежувати ці позиції;

- зважаючи на те, що робота має велике прикладне значення, шкода, що в дисертації відсутній розділ Практичні рекомендації.

- розділ, присвячений аналізу та узагальненню результатів дослідження, прикрасили б узагальнюючі ілюстрації (рисунок, можливо, табличний матеріал), адже мова йде про підсумок всієї роботи.

Вказані зауваження в жодній мірі не применшують вагомому теоретичного значення та науково-практичної цінності дисертаційної роботи і не впливають на загальну позитивну оцінку викладеного матеріалу.

В процесі ознайомлення з роботою до автора виникли деякі запитання, на які хотілося б отримати відповіді:

1. У чому, на Вашу думку, причина недостатньої уваги до клінічних випадків з поодинокими збереженими зубами у відомих клінічних класифікаціях і протоколах лікування?

2. Чим Ви можете пояснити діагностичну значимість застосованих Вами класичних жувальних проб при наявності інших сучасних методів електронно-цифрових клінічних досліджень?

3. На Вашу думку, чи буде відрізнятися ступінь впливу результатів ортопедичного лікування на рівень якості життя у пацієнтів різних вікових груп?

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Братусь-Гриньків Роксани Романівни «Обґрунтування модифікованого способу виготовлення покривних протезів при лікуванні пацієнтів з поодинокими збереженими зубами на нижній щелепі» є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального наукового завдання медико-соціального завдання сучасної стоматології – підвищення ефективності ортопедичного лікування пацієнтів з поодинокими збереженими зубами на нижній щелепі шляхом застосування модифікованого способу виготовлення покривних протезів для забезпечення функціональної і естетичної їх реабілітації та покращення якості життя.

Дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності «Стоматологія» та

профілю спеціалізованої вченої ради ДФ 35.600.047 Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

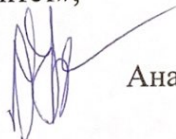
За своєю актуальністю, науковою новизною, методичним рівнем, теоретичним та практичним значенням, обґрунтованістю висновків та практичних рекомендацій, дисертація відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 щодо здобуття ступеня доктора філософії та вимогам до оформлення дисертації, затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, а здобувач Братусь-Гриньків Роксана Романівна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора філософії (PhD) в галузі знань 22 - «Охорона здоров'я», за спеціальністю 221 - «Стоматологія».

Офіційний опонент:

Завідувач кафедри стоматології
післядипломної освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Заслужений діяч науки і техніки України,

доктор медичних наук, професор



Анатолій ПОТАПЧУК

